

Het verhaal achter de boerderij

Een zoektocht van boerderijeigenaren uit de Over-Betuwe naar het verleden van hun boerderij als inspiratiebron voor de toekomst

Het verhaal van onze boerderij

Dik en Marjan van Ingen uit Angeren

Onze boerderij is nog niet eeuwenoud, maar de grond waarop het huis staat werd al vele eeuwen geleden bewoond. Dit valt op te maken uit de scherven van oud aardewerk die we heel vaak vinden als we ergens op onze grond aan het spitten of graven zijn. De oudste scherven die we tot nu toe gevonden hebben gaan terug tot de 10de en 11de eeuw.

De Duimeling was zoveel eeuwen geleden waarschijnlijk nog geen weg, maar waar zich de huidige weg bevindt, stroomde waarschijnlijk een zijtak(je) van de Rijn. De Duimeling ligt duidelijk zichtbaar lager dan de gronden aan weerszijden van de weg. Bewoning vond in ons gebied vaak plaats op de hoger gelegen oeverwallen langs de rivierarmen. Ons perceel ligt als het ware op zo'n oeverwal. Vandaar dat we veel scherven op onze grond terugvinden. Ook zijn we bij graafwerkzaamheden een paar stookplaatsen tegengekomen. Als later zo'n rivierarm droog viel, kon deze vanwege de stevige zandige bodem goed gebruikt worden als weg. De Duimeling sluit aan op de Paddepoel. Door oud-Angerenaren wordt de Duimeling ook vaak Paddepoel genoemd. De naam Paddepoel (peddepoel) geeft ook aan dat hier in het verleden water te vinden was. Toen ik voor een waterleiding tussen het huis en de weg aan het graven was, vond ik op circa 1 meter diepte veel schalen van zoetwatermosselen. Ook weer een aanwijzing dat langs de Duimeling zich een poel heeft bevonden. Deze poel zou dan een restant zijn van een tak van de Rijn.

Duimeling

De herkomst van de naam Duimeling is nog steeds onzeker. Mogelijk is het een verwijzing naar de achternaam Duym of Duymb. Zo is bekend dat een zekere Evert Duymb in 1649 in Angeren een akker gehad moet hebben. De achternaam Duym kom je in deze streek in het verleden vaker tegen. Zo was er een Derck Duym uit Elst die in 1711 door het polderschap als rotmeester bij de Eldense sluis was aangesteld. Ook is het mogelijk dat Duimeling een verbastering is van het Oudnederlandse 'Duyl' dat gebruikt wordt voor een oude, droge rivierarm.

Grond en boerderij

Het huidige perceel Duimeling 6 is een afsplitsing van een grotere kavel die ooit bij boerderij de Paddepoel heeft gehoord. Het betreft hier het totaal van de percelen die tegenwoordig horen bij het huis van de familie Bremer (Duimeling 8), het huis van Dhr. Gerritsen (Paddepoel 13, hier stond de voormalige boerderij de Paddepoel) en ons eigen perceel (Duimeling 6). In 1677 hoorde ook de grond waar nu de familie Sluyter woont (Duimeling 2), nog bij dit perceel.

Steeds is boerderij de Paddepoel de kern van het grondbezit. Boerderij de Paddepoel is in 1976 door de toenmalige eigenaar Dhr. Gerritsen gesloopt en vervangen door het huidige huis Paddepoel 13, waar nu nog J. Gerritsen woont. Rond 1800 is de Paddepoel met de bijbehorende grond in bezit van de familie Cock. Deze familie had veel bezittingen in Angeren (onder meer het herengoed het Roodewald).

Omstreeks 1842 liet Johannes Cock op de plaats van ons huidige huis een boerderijtje bouwen (ca. 9 meter x 11 meter). Tijdens onze verbouwing zijn we fundamenten van deze eerdere bouw tegengekomen. Deze woning werd verhuurd aan Jan Lucas Egbers die geboren was in Herwen. Egbers was getrouwd met Johanna Willemsen, een dienstmeid uit Valburg. Jan Lucas Egbers begon zijn bestaan in Angeren als stoelenmaker of stoelendraayer. Later haalt hij het grootste deel van zijn inkomen blijkbaar uit de tabaksteelt. In 1859 besluit Johannes Cock om zijn bezittingen te gelde te maken. Alles wordt verkocht, en Jan Lucas Egbers koopt het huisje met de omliggende grond (ca. 1,4 ha) die afgesplitst wordt van boerderij de Paddepoel.

Cock heeft ook nog 0,72 ha grond in de uiterwaarden en blijkbaar is Egbers van mening dat hij hierop ook eigendomsrecht heeft. Egbers gaat hierover in de loop der tijd procederen. Waarschijnlijk in 1869 wordt het bestaande huis/boerderij uitgebreid met een aanbouw en komt Hendrik Lucas Egbers, de broer van Jan Lucas erbij wonen. De Egbersen krijgen twee dochters (geboren in 1844 en 1853). Hoewel we in de gevel van het huis een steen hebben gevonden met de inscriptie "1889; DE GEZUSTERS" is niet duidelijk of daadwerkelijk in dat jaar de huidige boerderij is gebouwd. In 1893 wordt Hendrik Lucas mede-eigenaar. De tabaksteelt brengt blijkbaar niet zoveel meer op, want een groot deel van de grond bij het huis is dan veranderd in boomgaard.

In 1903 komt de boerderij met de grond onder de hamer, omdat - volgens overlevering - Egbers veel schulden had gemaakt met een rechtszaak waarin hij de grond in de uiterwaarden opeiste. Deze eis werd niet toegekend. De boerderij wordt gekocht door Jan Willem Heijting, een voerman die getrouwd was met Maria Den Hartog. Bij de beschrijving van deze overdracht komt de boerderij in zijn huidige vorm naar voren. Jammer genoeg wordt niet duidelijk of de boerderij ook daadwerkelijk in 1902/1903 is gebouwd, of dat hij in 1889 werd gebouwd, doch pas in 1903 door het kadaster werd vastgelegd. Naast het boerenbedrijf blijft Heijting ook als voerman werkzaam. De dochter van Jan Willem Heijting trouwt in 1914 met Geurt Aaldering uit Gendt. Zij gaan in Angeren op het Grintgat wonen. Jan Willem komt te overlijden, en het bedrijf wordt door zijn weduwe en haar zoon Jan Peter voortgezet. In 1919 komt Jan Peter in bezit van de boerderij en in 1921 trouwt hij met Dirkje Doeleman. Ze zijn dan beiden 39 jaar oud.

In 1929 wordt op het perceel van Heijting het huidige pand Duimeling 8 gebouwd. Dit huis wordt met 0,5 ha grond verkocht aan Van Bon, die het verhuurt aan Scholten. Wat dan resteert is het perceel zoals dat nu nog steeds bij onze boerderij hoort. In 1929 staat ook het originele bakhuis nog voor de boerderij. Later zal dit afgebroken worden. Dit bakhuis wordt in 1980 door ons herbouwd.

Jan Peter Heijting, bijgenaamd Jan Hoed, was in meerdere opzichten een schilderachtige, onconventionele man. 's Winters werden de luiken aan de noord- en de oostkant van het huis gesloten. Ook de deuren aan die kant werden op slot gedaan. De spleten werden dichtgesmeerd met koemest om de kou buiten te houden. Voor veel mensen maakte het huis daardoor een enge, donkere indruk. Als er geschilderd werd, hulde Jan Hoed zich in een nachtpon van zijn vrouw, zodat hijzelf niet onder de spatten zou komen. De kamer naast de geut werd 's winters gebruikt om onder andere aardappelen en fruit op te slaan. Hadden de kippen kuikens en was het koud, dan werd er een rennetje van kippengaas gemaakt en stonden ze in de kamer naast de kachel. De biggen werden warm gehouden met een deken die Jan Hoed van zijn eigen bed haalde.

Jan Hoed met zijn erfgenaam Jan Willem Aaldering

Tijdens de Tweede Wereldoorlog heeft het huis wat schade opgelopen door granaatvuur. Enkele daksporen moesten worden vervangen en her en der zaten er gaten en gaatjes in het houtwerk van het huis. Zo zat er ook een gaatje in de deur van het woonhuis naar de deel. Dit gaatje hoefde niet gemaakt te worden, want Jan Hoed vond het wel makkelijk dat hij zo naar zijn vee kon kijken zonder de deur open te doen. Na het overlijden van Dirkje en toen de gezondheid van Jan Heijting minder werd, kwam zijn neef Jan Willem Aldering, de zoon van Geurt Aldering bij hem in huis. Wim heeft zijn oom 'aan het eind gebracht' en erfde het huis in 1962. Wim was niet getrouwd en woonde met zijn broers in het ouderlijk huis op het Grintgat. Besloten werd om het woongedeelte van het huis te verhuren. De stallen en de schuur werden gebruikt om varkens te mesten. De grond werd gebruikt om aardappelen, groenten en fruit te verbouwen. Het was met name Antoon Aldering, de broer van Wim, die op Duimeling 6 de scepter zwaaide. Het woongedeelte werd achtereenvolgens verhuurd aan de familie Bakker, Wierbos, Heijting en aan ons, de huidige bewoners, die het huis in 1983 kochten, na vanaf 1979 huurder te zijn geweest.

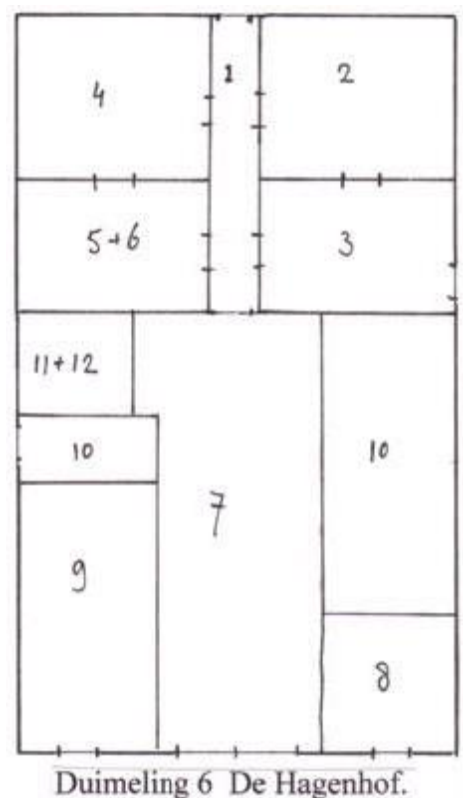
De boerderij

De boerderij is van het type hallehuis. Afmeting: 11,5 m breed en 18,25 m lang. De boerderij heeft een wolfsdak en is rietgedekt. Het achterhuis heeft een gebinten constructie. De originele indeling is als volgt (zie tekening):

Voordeur met (1) middengang die uitkomt op de deel. Links van de gang een kamer (2) met daarachter (3) de geut ('keuken'). Rechts van de gang een kamer (4) met daarachter een opkamer (5). De kelder (6) is via de gang te bereiken. Op de deel (7) was een paardenstal (8), een koestal (9) en een paar varkenshokken (10). Verder was er een klein bietenkeldertje (11) met daarboven een knechtenkamertje (12). Naast het huis een schuurtje en voor het huis een waterput en een bakhuis. In het verleden heeft er achter het huis een karloods gestaan.

Zoals bij zoveel boerderijen staat het huis met de achterkant naar de weg om het in- en uitrijden met een kar of het komen en gaan met vee makkelijker te maken.

De boerderij is gepleisterd en wit gesausd. In het verleden zijn de muren ook wel grijs geweest. Het houtwerk binnen was van origine allemaal donker bruin.

Wij en de boerderij

Via vrienden kregen we te horen dat er een boerderij te huur was. We zagen het huis in de winter van 78/79. We wandelden de Duimeling in, er lag een dik pak sneeuw. Er stonden toen nog maar 4 huizen in de straat. Het was rustig, het was idyllisch, wij waren verkocht. Jan Hoed zat in de kerkenraad van de hervormde kerk in Angeren. Blijkbaar was hij nogal antikatholiek, want in zijn testament wilde hij geregeld zien dat er geen katholieken in het huis zouden mogen wonen. Een dergelijke discriminerende bepaling mocht blijkbaar niet worden opgenomen, dus was bepaald dat bij verkoop de boerderij eerst aan de hervormde kerk zou moeten worden aangeboden.

Gelukkig voor ons had de kerk in 1983, toen Wim Aldering het huis aan ons te koop aanbood, geen interesse. Toen wij hier kwamen wonen was het bakhuis niet meer aanwezig. In de periode dat we het huis huurden zijn we begonnen met een onderzoek naar bakhuizen in deze streek en hebben daarna het huidige bakhuis gebouwd. In/aan het bakhuis is een oven gebouwd die nog op de ouderwetse wijze met hout gestookt moet worden. De vuurvaste stenen van deze oven komen van de Angerense steenfabriek de Scherpenkamp die inmiddels gesloopt is.

Omdat het lang duurt om zo'n houtoven op temperatuur te krijgen, bakken we slechts af en toe brood in ons bakhuis. Bij werkzaamheden in de tuin voor het huis, stuitte we op de resten van de waterput. Het bovengrondse deel van de put was in de put gesmeten en met ander puin en grond was de put verder gedempt. Met een emmer aan een touw hebben we de put weer leeg gemaakt. Mijn vrouw op de bodem en ik boven om te hijsen. De stenen waarmee de put en het bakhuis zijn gebouwd haalden we in Ressen waar een boerderij werd gesloopt.

Nadat we de boerderij kochten zijn we met een groot verbouwingsplan begonnen, want zo'n oud huis heeft natuurlijk veel gebreken die aangepakt moeten worden. Tevens wilden we het huis aan de moderne eisen aanpassen, zonder het exterieur al te veel te wijzigen. Een aantal problemen die we tegen kwamen:

- De kelder liep bij hoog water vol. Er moest dus een nieuwe waterdichte kelder komen.
- Alle kozijnen waren rot en ook de ruitverdeling was in de loop der tijd verdwenen.
- Spouwmuren waren er niet, laat staan isolatie. Binnen in het oude huis werden spouwmuren en spouwisolatie aangebracht.
- De zoldervloeren bleken allemaal ernstig aangetast door houtworm (ik ben er zelf doorheen gezakt). Deze moesten dus vervangen worden.
- De rookkanalen waren zo slecht dat ze tot de grond moesten worden afgebroken. We hebben weer nieuwe kanalen gemetseld, want het stoken van een houtkachel is toch wel heel prettig in de winter.
- Een groot probleem bij oude huizen kan het optrekkend vocht zijn. Natuurlijk hadden wij daar ook last van. Bijna alle binnen- en buitenmuren zijn stukje bij beetje boven de fundering losgehakt en van een waterkerende laag voorzien. Het huis werd verder aan de huidige eisen aangepast.

Wij en de tuin

Terwijl we bezig waren met het huis hadden we natuurlijk ook nog een tuin om ons mee bezig te houden. Op een klein stukje oude boomgaard na, was het leeg akkerland waarop het huis stond. De verbouwing zou vele jaren duren en we wilden niet dat na een jaar of tien het huis klaar zou zijn terwijl de tuin een kale vlakte was. Toen we eenmaal met de tuin begonnen, kreeg het tuinvirus ons te pakken. Vaak kreeg de tuin zelfs voorrang op de verbouwing. De tuin moest natuurlijk wel in het landschap en bij de boerderij passen. Daarom hebben we in eerste instantie veel meidoornhagen geplant. Het eerste tuingedeelte dat we onder handen namen kreeg buxusperkjes zoals dat hier bij oude boerderijen de gewoonte was.

In het begin hadden we niet zoveel grond gereserveerd om tuin van te maken. Het grootste deel hadden we ingepoot met hoogstam fruitbomen met daaronder gras voor onze schapen en geiten. Van lieverlee echter kregen de beesten steeds minder grasland en werd de tuin steeds groter. De tuin werd bekend, en steeds vaker wilden mensen komen kijken. In het begin van de negentiger jaren - een groot deel van de verbouwing was inmiddels achter de rug - besloten we om de tuin voor publiek open te gaan stellen. De tuin was in de zomer een aantal dagen per week open en bezoekers konden in de tuinschuur een kopje koffie of thee drinken en ook het huis -aan de buitenkant- bekijken. Door omstandigheden zijn we met die tuinopenstelling een aantal jaren geleden gestopt. In de afgelopen jaren hebben we de tuin op een aantal punten veranderd. Komend jaar (2004) gaan we de tuin opnieuw openstellen. Zo heeft de boerderij door zijn tuin een nieuw leven gekregen.

Bij ons onderzoek was het leuk om te zien dat namen door de geschiedenis heen terug komen in dit huis. Jan Peter Heijting trouwde met Dirkje Doleman. De eerste naam van onze oudste dochter is ook Dirkje. Onze tweede dochter heeft als tweede naam Elisabeth. De zus van Jan Peter Heijting heette ook Elisabeth.

Hendrina Egbers, dochter van Jan Lucas Egbers, trouwde in 1900 met Barus van Ingen uit Valburg. Ik heb nog niet kunnen nagaan of er enige verwantschap is tussen mij en deze Barus van Ingen.

I.E. Salverda

J.R. Mulder

Alterra-rapport 863

Alterra, Wageningen, 2003

ISSN 1566-7197